

Posudek oponenta diplomové práce

Vlastimil Král: Nové nálezy pohřebišť únětické kultury na Kolínsku Diplomová práce. Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou, Univerzita Karlova v Praze – Filozofická fakulta. Praha 2011. 84 stran, 165 příloh.

V předkládané práci autor zpracovává dvě únětická pohřebišť dokumentovaná při výzkumu obchvatu Kolína v roce 2008-2009. Nespornou výhodou autora při tvorbě této práce bylo, že měl možnost se tohoto výzkumu osobně účastnit a podílet se na tvorbě dokumentace. Dobrá znalost terénních poměrů a podmínek při výzkumu se tak výrazně podepsala především v popisných částech práce, ze kterých je patrné jemné ale zřetelné škálování pozorovaných situací. Stanovené cíle práce jsou analýza pohřebišť a rozbor movitého a nemovitého materiálu, srovnání s vybranými lokalitami na Kolínsku a vyhodnocení postavení studovaných pohřebišť v rámci UNK na Kolínsku a širším kontextu.

Práce je členěna do devíti kapitol, popisy hrobových celků, mapové, kresebné a fotografické tabulky jsou řazeny do příloh. S ohledem na celkové množství příloh by pro snazší orientaci bylo vhodné oddělit alespoň textové a grafické či obrazové přílohy tak, aby nedocházelo ke křížovým odkazům uvnitř těchto příloh (např. příloha 1 uvnitř v textu odkazuje na další přílohy). Dokumentace nálezů je prováděna kombinovaným způsobem buď kresebně nebo fotograficky. Především u keramiky by však pro lepší čitelnost bylo vhodnější zvolit pouze kresebnou dokumentaci s možností výběrového doplnění o fotografie. (Tvary Příloha 157:3037; 162:5068,5161,1412 nejsou z fotografií příliš patrné).

V úvodních kapitolách autor popisuje metodiku výzkumu a cíle práce. Při popisu metodiky se soustředí na průběh výzkumné činnosti v terénu a popis jednotlivých kroků při zpracování.

Následující kapitola o UNK v Čechách ve zkratce nastiňuje obsah základních prací týkajících se periodizace, rozšíření, materiální náplně a sociální diferenciaci tohoto období. Náplň jednotlivých témat je čerpána především ze souhrnných prací, celkové sdělení této kapitoly je však plně dostačující. Stručný popis několika charakteristických prvků vnitřního členění vychází především z třídění M. Bartelheima. Ne zcela důsledně jsou zde používány pojmy stupeň, fáze a období (s.9).

Ve 4. kapitole se autor zamýšlí nad jednotlivými aspekty výzkumu pohřebního ritu. Vedle obecných položek diskutuje i specifika výzkumu pohřebních zvyklostí UNK, diskutuje úpravu hrobových jam a sekundární zásahy do hrobů. Zdroj informací autor spatřuje především v nových výzkumech a ve spolupráci archeologie s přírodovědnými disciplínami (s.11-12). Možný přínos teoretického bádání, především pak kulturní antropologie, autor neuvažuje.

Následující kapitoly 5 a 6 jsou věnovány popisu a rozboru nálezové situace a nálezů. Kapitoly jsou členěny dle prostorového vymezení skupin hrobů na zkoumaných plochách (skupina A-D), zvláštní pozornost je věnována samostatným hrobům mimo skupiny. Získaná data u jednotlivých hrobů jsou přehledně zobrazena v souhrnné tabulce. Každá ze sledovaných položek je diskutována v samostatné podkapitole. Popis nalezených artefaktů se omezuje na základní typové určení. Z textu není patrné, zda součástí popisu a shrnutí je i keramika, označovaná jako nedostupná. Kresebná příp. fotografická dokumentace u keramiky co do množství nálezů není úplná, zcela chybí obrazová dokumentace kovových nálezů. Tyto skutečnosti jsou ale v práci autorem výslovně uvedeny s odkazem na nedostupnost nálezů. Pro upřesnění by bylo vhodné u jednotlivých artefaktů uvádět, zda nedostupnost je pouze dočasná či došlo ke ztrátě předmětu.

Při analýze artefaktů je diskutována prostorová distribuce typů předmětů na pohřebištích. Data jsou poté zpracována za pomoci korelační tabulky a faktorové analýzy. Při interpretaci autor diskutuje vzájemnou korelaci společného výskytu jednotlivých typů artefaktů v hrobech. Faktorovou analýzou stanovuje pro téměř dvě třetiny informací obsažených ve vstupních datech shodné tendence zjištění v hrobech, která jsou vyjádřena v šesti interpretačních výrocích (6 faktorů). Průměty tvrzení jednotlivých výroků do hrobových celků jsou přehledně znázorněny na plánech lokalit. Tato část analytického zpracování je autorem technicky velmi dobře zvládnuta, při vlastní interpretaci bych doporučoval zpřesnění používání termínů a větší oddělení formálního přístupu od interpretací nálezových okolností. (Jedná se pravděpodobně o přepis, ale poslední věta před začátkem podkapitoly „Faktor 3“ na s. 69 se netýká faktoru 1 ale faktoru 2, obdobně neplatí věta, že „lineární vztah je i mezi zachovalostí kosterních pozůstatků a určení pohlaví“ (s.67) jestliže se korelační koeficient pohybuje mezi 0.3 až 0.45 – pro lineární vztah se korel. koef. pohybuje okolo 1 či -1 a uvedené koeficienty ukazují spíše na existenci určitého typu závislosti se silným lineárním členem oproti ostatním korelacím.)

V kapitole 7 autor srovnává studovaná pohřebiště s pohřebištěm v Polepech u Kolína. Při srovnání je diskutováno prostorové uspořádání a množství hrobů na pohřebištích.

Pro chronologické zařazení pohřebišť u Kolína využívá autor práci M. Bartelheima, vlastní analýza je založena na základě přiřazení nálezů k typári této práce. S ohledem na poměrně široké vymezení některých typů v Bartelheimově práci by bylo vhodnější analýzu založit na srovnání skutečných nálezových celků. Na základě provedené analýzy autor diskutuje lokální odlišnosti studovaných pohřebišť a možnou kontinuitu osídlení mikroregionu.

V předkládané práci je zásadní důraz položen na použitou metodu formálního zpracování dat. Samotné použití této metody bez odpovídajícího teoretického zakotvení a kritiky

vstupních dat však nemusí vždy poskytovat správné výsledky. Z toho důvodu by bylo vhodné se v uvedené práci důsledně věnovat kritice pramenů. Bližší rozbor by např. zasluhovala popisovaná situace u objektu 3091, který obsahoval vedle výbavy UNK též knoflík s V vrtáním, který je považován za typický nález ZP. Obdobně by bylo vhodné věnovat větší pozornost superpozici hrobů 1412 a 1423 v textu uváděných jako hroby UNK. Fotografie keramiky (Příloha 162:1412) díky svému provedení nedovoluje jednoznačný soud, ale úprava pohřbu 1423 (Příloha 83) vyvolává otázku, zda se nemůže jednat o hrob KŠK.

Pro vlastní metodu vyhodnocení za pomoci faktorové analýzy by bylo hodné rozvést, na základě jakých modelů je tato metoda aplikována nebo stanovit případný postup validace získaných výsledků. Z textu je sice patrné, že autor obecné aspekty použití faktorové analýzy zvážil, v práci se však těchto otázek dotýká pouze okrajově. S ohledem na současnou praxi publikace výsledků formálních metod v archeologické literatuře lze však ústní doplnění považovat za plně dostačující.

Práce je založena především na prostorové analýze zpracovávaného materiálu a přináší nové poznatky o starší době bronzové v Čechách. Hendikepem předkládané práce je bezesporu neúplné katalogové zpracování získaného materiálu. S tvrzením, že „obě pohřebiště byla detailně zpracována“ (s.78, abstrakt) tak nelze bez výhrad souhlasit. Tuto skutečnost, jak z textu vyplývá, však nelze vytýkat autorovi, jako spíše smutné realitě priorit současné terénní praxe. Naopak je nezbytné ocenit, že autor prací prokázal schopnost práce v průběhu celého poznávacího procesu, od výzkumu v terénu až po interpretaci nálezové situace. Zároveň byl schopen při neúplném přístupu k nálezovému inventáři formulovat takový druh otázek, pro jejichž zodpovězení byla znalost nálezového kontextu a artefaktů dostačující.

Práce je psána přehledně, má jasnou strukturu a členění. Popisné a analytické partie lze považovat za vyvážené. V případě publikace je nezbytné doplnit kresebné přílohy o chybějící materiál a bylo by též vhodné položit větší důraz na srovnávací analýzu materiálu.

Předložená práce podle mého názoru splňuje nároky kladené na diplomovou práci a doporučuji ji k obhajobě. Práci navrhuji klasifikovat výborně až chvalitebně s ohledem na průběh ústní obhajoby.

V Praze dne

Mgr. Petr Limburský, Ph.D.